

MÁSODIK KÖNYV

Hihetetlenül nehéz megfogalmazni, papírra vetni olyan élményeket, amik ennyire közelről érintenek, amik ennyire meghatározóak az életemben. Amik ennyire bennem vannak. Ezekről egy kissé eltávolodni, hideg fejjel írni, főleg olyannak, akinek ez nem is kenyeré – kemény feladat. Hol kezdjem el?

A terméketlen három és fél évet igyekezzem leírni, amikor Indiáról álmodoztam? Az utazás gondolatával keltem és feküdtem? Keserítettem családom életét, és a magamét is azzal, hogy újra és újra előrangatott történeteken csámcsogtam – rég lerágott csontok voltak már ezek – csak, mert tartani akartam magamban a hitet, hogy újra Indiába mehetek? Mikor mehetek újra Indiába? – volt ez a kérdés naponta; kínozott, kísértett, dübörgött bennem. Nem figyeltem a családomra, sem a munkámra, égett bennem az utazás vágya.

Vagy kezdjem annak a néhány hónapnak a leírásával, amit már az utazás lehetőségének lázában töltöttem, mikor is feleségem – megunva keserves sóhajtozásaimat, rám förmedt: ”- Az ördög vigye el, ha nincsenek szponzoraid, hát vegyél föl kölcsönt az útra!” És én engedelmes fiú lévén, így is tettem. Azaz ez sem ilyen könnyen ment, ennek is története van.

Lapozgatom a naplóimat - sok füzetet írtam teli odakint -, innen válogassak ki valami hatásos indító történetet?

Nem. Kezdem onnan, hogy...

Befejeződött a tanév. Mindenki a környezetemben úgy tudta: rövidesen repülök Indiába. Magam is ebben szerettem volna hinni, de a kölcsönöm nem intéződött, nem akartak úgy alakulni ügyeim, ahogy terveztem. Mindig közbejött valami váratlan, új nehézség, és csak húzódtak, húzódtak a dolgok. Rettentően untam már az egészet, a bürokratikus hülye huzavonákat; égett fenekem alatt a szék. Éppen egy ismerősömtől jöttem – e-mailt küldtem valahová – de úgy döntöttem, most pedig betérek a kocsmába, meginni egy italt, tán csillapodnak túlzaklatott idegeim. Bent barátaim sörözgettek, köztük Tibor is – ő nem az a Tibor, akit írásom elején említettem – és rám kérdez:

- Mi van, Béla, mikor indulsz?

- Ne is kérdezd, Tiborom, ha ma mehetnék, már tegnap indultam volna!

- Miért, mi a gond?

- Késik a pénzem, csúszom az idővel, kész, teljesen padlón vagyok.

- A bankok?

- Azok, a fene beléjük, ígéret, határidő-módosítás annyi van, mint égen a csillag, a pénz meg késik.

- Mennyi kéne?

- Fél milla, Tibikém, de honnan a csudából tudnám előteremteni?

- No, nyeld le a vodkát, én is kiiszom a sörömet, aztán hazamegyünk és odaadom neked az összeget. Ha visszajöttél, megadod. Jó lesz így?

Csepp híja, hogy kiessen a kezemből a pohár. Ez nem lehet igaz! Indiai útjaim mindig kocsmákban intéződnek el? Mindig akad egy csodaember, aki az utolsó pillanatban a hónom alá nyúl és segít? Akkor, amikor már szinte minden reményt veszni látok? Valóban akadnak ilyen önzetlen, jó szándékú emberek?

- Tibor – suttogom, mert nem merek hangosan hallelujázni, holott ordítani, ugrándozni, visítani szeretnék – Tiborom, imáimba foglallak, szent Gangesz-vizet hozok neked, Buddha áldását, a Himalája havát, Kőrösi csókját, szárít, bindát, Siva hat karját, bármit, ha ezt tényleg megteszed!

Fél óra sem telik belé, kezemben az áhított, átkozott pénz, és Tibor jó utat kíván. Másnap pénzváltás, ügyintézés a bankban, telefonon egyeztetés a jegyirodával, a Hematológiai

Intézetten a védőoltások miatt, az Indiai Nagykövetséggel vízum-ügyben, és alig egy hét elteltével már tudom: június 23-án repülök Moszkván keresztül Delhibe.

Moszkva, Seremetyevói repülőtér. Járok-kelek, nézem az ismerős-ismeretlen angol nyelvű, illetve cirill betűs táblákat, szeretnék egy nyugalmas helyet, elszívni egy cigarettát, végre beleélni magam abba, hogy utazom, repülök Delhi felé. Az egyik sarokból elém perdül egy lány, vidáman rám pillant, és azt kérdezi:

- Nem ismersz meg?

Nézek rá bután. Honnan a csudából kellene ismernem ezt a nőt? Zavaromban dadogok, makogok, valami ostoba válasz telik csak tőlem:

- Nézd, ha ez ismerkedési szándék... kísérlet a részedről... én természetesen... hogyan... benne vagyok..., de azért áruld el, honnan a csudából kellene ismernem téged...

Igen nagy zavarban vagyok. Tényleg nem ismerem ezt a nőt. És egyáltalán, mi az ördögöt kezdjek vele itt, a seremetyevói repülőtér tranzit várójában? Kínomban cigaretta után kotorászom a zsebemben – mélyen leszívom a füstöt – és csak toporgok kényszeredetten, értetlenül.

- Hát Pesten ott voltam én is, amikor az indiai vízumodért mentél a nagykövetségre – mondja nevetve – és, hidd el, ilyen csúnya embert, mint amilyen te vagy, nem lehet egykönnyen elfelejteni!

Felszabadultan nevetem el magam. Bolond boszorka! Vele kell utaznom Delhiig? Csodás! Nem unom halálra magamat, elbolondozunk a hosszú út alatt. Hirtelen megcsókolom mindkét pofikáját. Nagyon örülök annak, hogy együtt utazunk. Ugyanolyan bolond lehet ez a nő, mint jómagam! Szerelmese Indiának!

Így kezdődött ismeretségem Edittel, a gyönyörű mandalák festőjével, a Sai Baba rajongóval, India megszállott kedvesével.

Az utazás, hogy finoman fogalmazzak, „érdekes” volt. A szokásos felkészítésünk megtörtént a stewardessek részéről – elmutogatták, mit kell tenni, ha a repülőgép „kényszerleszáll” vagy vízre ereszkedik; hogyan kell a mentőmellényt felölteni, az oxigénmaszkot használni, szóval a szükséges bolondságok – és ültünk Edittel a hatalmas IL-96-os gép gyomrában, örülve egymásnak és örülve annak, hogy Indiába megyünk. Felsívítottak a hajtóművek, elsüllyedt alattunk Moszkva, és belerobajlottunk az ázsiai éjszakába.

Valahol az Ural után felszolgálták az estebédet – Edit barátném, mint hindu szerzetes-tanonc, vegetáriánus ételt, magam, mint megrögzött mindenevő, „with meat” – azaz hússal kértem a vacsorát. Az étkeket látva kissé gyanakodva összenéztünk, és úgy döntöttünk: megkóstoljuk ugyan, de nagy valószínűséggel nem esszük meg. Nem volt annak az ételnek tulajdonképpen semmi baja, leszámítva a reszelt répa érdekes színét, a borscsos hús – ez az enyém volt – sajátos állagát. És milyen jól döntöttünk! A Hindukus-hegység fölött, ahol a gép rááll a delhi bevezető délkeleti irányra, és megkezdí az ereszkedést, a pilóta megbolondult. A tízezer méteres magasságból ezer méteres ugrásokkal zuhant egyre alább és alább! Barátném úgy döntött: „alfába”, később „thetába” megy, elviselendő a megpróbáltatásokat; ezenközben hindu utastársaink a hányózacskók tömkelegét használták el, magam pedig azon elmélkedtem, hogy hogyan is kell a mentőmellényt, vagy az oxigénmaszkot használni? A gyomrom a koponyámba, az agyvelőm néha a cipőmbé szorult. Aztán a sokadik zuhanás után, jobb kézre megpillantottuk Delhi fényeit, majd megkoppantak a gép kerekei: talajt értünk az Indira Ghandi Nemzetközi repülőtér biztonságos betonján.

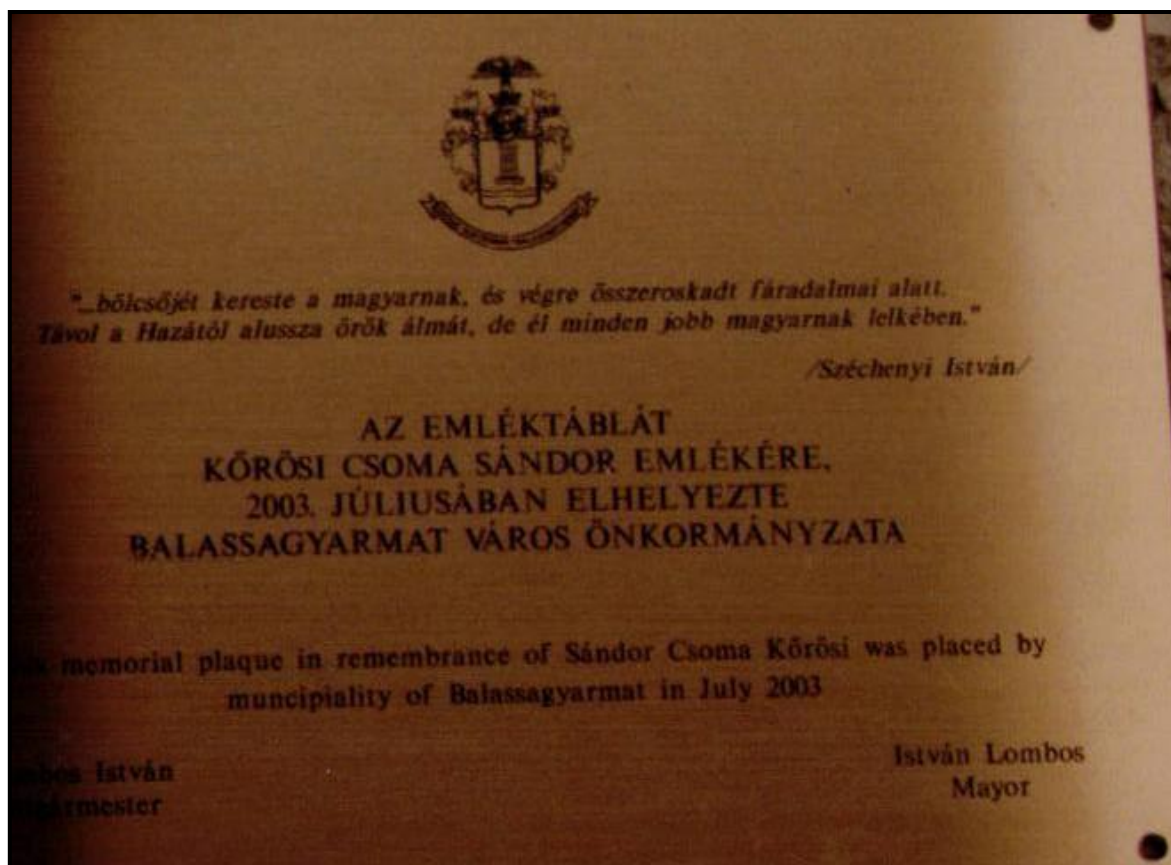
Négy kinkeserves év telt el azóta, hogy először megérkeztem ide. Négy, jószerivel fölösleges esztendő, teli sóvárgással India után, nosztalgia, ivászatba fojtott vágyakozás, kinkeserves kapkodás pénz után, igen, négy olyan esztendő, amit szeretnék elfelejteni.

Kilépünk a repülőtér légkondicionált várójából a fojtott, párás, forró delhi éjszakába. Egymásra nevetünk Edittel:

- Érzed ezeket a szagokat? Megérkeztünk Indiába!

Gyorsan taxit fogunk, irány a Main Bazar, a jó öreg Ajay Guest House, négy év előtti szállodám. Éjjeli egy óra van, még nyüzsög a bazár, a szálló éttermében zsong az élet. Cókókunkkal felcihelődünk a szobába, gyors tusolás, aztán vissza, le az étterembe – nem éhesek vagyunk, csak szeretnénk meginni egy jó teát; feltöltekezni Indiával. Alig beszélünk. Mindkettőnket lenyűgöz az, hogy újra itt vagyunk. Aztán győz a fáradság, megyünk aludni. Én nem tudok. Részben kissé zavar a punka, a mennyezeti ventilátor zümmögése, másrészt ébren tart az az izgató, boldogító tudat, hogy újra itt vagyok ebben a csodás, forró, mocsos, bűdös, elbűvölő Indiában. Előveszem naplófüzetemet, és megpróbálom mindezt szavakba önteni. Hát nem megy. Ezeket a friss, még nagyon is nyers érzéseket nem tudom megfogalmazni. Leteszem a tollat, végigdőlök az ágyon. Nem oltom le a villanyt – minek is? – aludni úgysem tudok. Kis gekkó szalad végig a falon, vadászni indul. Én is holnap – azaz dehogy holnap, hiszen már ma van! – elindulok, hogy újra felfedezzem Delhit, Kalkuttát, Darjeelínget, a Himaláját; nyomába eredjek Kőrösi Csoma Sándornak. Hiszen őmiatta vagyok újra itt. Videofelvételeket szeretnék készíteni indiai élete helyszíneiről; eljutni Zanglába, abba a buddhista kolostorba, ahol a tudós Puncog láma segítségével elkezdte tanulmányozni a tibeti nyelvet; emléktáblákat elhelyezni cellájában. Három tábla is megbúvik hátizsákom mélyén.

Öt – Csoma nevét viselő magyarországi iskola közös emléktáblája, és kettő, a balassagyarmati önkormányzat táblája. Valamennyi pénzzel hozzájárultak az utamhoz – nemes gesztus ebben a pénztelen világban. S persze a romhányi önkormányzat is támogatott, nem is kevéssel. Hiába, romhányi is, balassagyarmati is vagyok. Gondolataim vadul cikáznak: hogyan, milyen időbeosztással éljek? Most június 24-e van, a visszaútra a repülőjegyem augusztus 7-ére szól. Ez hat hét. Ebbe az időbe bele kell férnie Kalkuttának, Darjeelingnek – ott van a sírja Körösinek – aztán el kell utaznom Varanasiba, hogy a szent Gangeszhoz szóló minden esti imát megörökítsem. Négy éve erre nem volt módom, sem kamerám nem volt, sem olyan fényképező gépem, amivel megtehettem volna. Aztán ott van Kajuraho: ezer éves, csodás templomaival. Meg Agra, a Taj Mahal! Sah Jehan fehér márványba faragott szerelmi emléke a szépséges Mumtaz Mahalról. És a Himalája! Srinagar, Kargil, Zangla, Leh! Negyvennégy napba mindennek bele kel férnie! Van ezer dollárom, ez kb. 46.000 rúpia. Elég lesz-e a pénzem? Elég lesz-e az időm? Föltápászkodom az ágyból, óvatosan, hogy Editet ne zavarjam meg álmában, előveszem, kitergetem a térképeimet. Irtózatosa a távolságok. Merre induljak? Menjek először északra, a Himalájába? Vagy mégis inkább keletre, Kalkutta felé vegyem az irányt? Nyakamban a monszun, amiről irodalmi ismereteim vannak ugyan, de hogy milyen lehet valójában, arról halvány fogalmam sincs. Álló nap esik az eső? Akkor filmezésről, fotózásról szó sem lehet. Töprengve bámulom a térképet, aztán legyintek: majd kiderül... Hajnalodik. Visszadőlök az ágyra. Jóval később arra ébredek, hogy Edit motoszkál a szobában. - Hát te – néz széttergetett térképeimre, naplőfüzetemre – mit műveltél az éjjel? Elmondom neki kétségeimet. Nem tud tanácsot adni, igaz, nem is várom. Ezt nekem kell megoldani.

Ám most már elég a töprengésből, tétlenkedésből, dologra föl! Gyors reggeli az étteremben – természetesen indiai ételek, hiszen itthon vagyunk, hazaérkeztünk! –, aztán irány a New-Delhi pályaudvar. Editnek vonatjegyet veszünk Bangalorig, én pedig autóríksával

megyek a Magyar Információs és Kulturális Központba, a Janpath végébe – pontosabban elejére – Johannához.

Kedvesen fogad, kasmíri teával kínál, aprósüteménnyel. Tegnapelőtt érkezett meg szabadságáról, Srinagarban volt a családjával. Valóban – mondja – Lehbe Manalin keresztül három nap az út autóbusszal, onnan még egy nap Kargilig, majd még egy Padumig, ahonnan aztán eljuthatok Zanglába. Vagy vonattal Jammu, onnan busz Srinagarig, amit – ha belefér az időmbe – ki ne hagyjak. Csodálatos város, a mogul császárok nyári pihenője volt. Igaz, repülővel is utazhatom, néhány óra akár Leh, akár Srinagar. Belekuncogok a teás csészembe.

- Johanna, hol van nekem arra pénzem?

Hát nem olcsó a repülőút – válaszolja – meggondolandó, pláne, ha még máshová is készülök. Elmondom neki útitervemet. Hümmögve, fejcsóválva néz rám. Bizony, szorosra kell vennem az időbeosztásomat, hogy mindez beleférjen a hat hétbe. De végül is – ha semmi nem jön közbe, és ne is jöjjön – meg lehet csinálni. Közben hindu munkatársa telefonálgat, hogy megtudja, mikor, honnan és mennyiért lehet buszjegyet szerezni Lehbe. 560 rúpia Manaliig, onnan kell tovább utaznom. Megköszönöm mind a jó tanácsokat, mind a jó kívánságokat, és elbúcsúzom. A Janpathon riksát fogok, visszavitetem magam az Ajayba. Videózni szeretnék a bazárban, felvenni Delhi hétköznapjait. Rögtön az első videótémám egy apró Durgá-szentély, a szállodám bejáratánál. Vénségesen vén pap üldögél a szentély oldalában. Engedélyt kérek tőle a felvételle. Nem ért angolul, így aztán elmutogatom neki, mit is szeretnék. Belegyezően ingatja a fejét. Mikor befejezem a felvételt, odaint magához, megragadja a jobb kezem. El nem tudom képzelni, mit akar. Valahonnan elővarázsol a piros fonálcsumót, egy darabot levág belőle és a csuklómra köti. Megvan – ötlík fel bennem – Durgá istenasszony rontáselhárító fonalát kapom. Aztán egy csészét kerít az öreg, abban piros festék van, amit a homlokomra akar kenni. Ezt már nem engedem meg, nagyon bután néznék ki vörös jellel a két szemem fölött. Végül a tenyerembe nyom egy fél marék sókristályt, és a pénzes csöbörre mutogat: háláljam meg valamennyi adománnyal szolgálatát. Hogy kiérdemeljem az istennő segítségét, adok tíz rúpiát. A szerencséért ennyi nem sok, és az isteni segedelem jól jöhet még nekem.

Este, a szálló éttermében felfedezek egy táblát, autóbusz utakat hirdet, többek között Manaliba is, potom 260 rúpiáért. Íme – gondolom magamban – Durgá első segítése! Azon nyomban megveszem a jegyet a holnap hajnalban induló buszra. Később aztán a szobámban megint csak a térképet böngészem. Az útvonalat Manalitól Lehbe. Nagy riadalmamra felfedezem, hogy az út egy 5328 méter magas hágón vezet át a hegyeken keresztül. Uram Isten, ilyen magasban még sohasem jártam! Hogyan fog viselkedni a szervezetem? Negyven éve bagózom, a tudóm olyan lehet, mint az elhasznált kapca, nem is érzem magam valami jól, ez a mai delhi hőség eléggé megviselt; merjek nekiindulni ennek az útnak? Tépelődom, töprengök, cigarettát cigarettáról gyűjtök, végül nagy kínkeservvel arra az elhatározásra jutok: hagyom a csudába veszni a 260 rupis buszjegyet, holnap reggel elmegyek abba a jegyirodába, ahol Editnek megvettük Bangalorig az útját, jegyet váltok, és este már utazom is a Rajdhani Expresszsel Calcuttába.

Így is történt, bár a dolog nem ment ilyen egyszerűen. Az irodában közölték, hogy mára már nincs jegy az expresszre, alvókocsira. Jó, akkor Varanasiba mennék. Oda bizony csak július elejére tud jegyet adni. Hát New-Jalpaiguriba? Mert esetleg onnan rögtön tovább utazom Darjeelingbe, aztán majd onnan Calcutta érintésével megyek Varanasiba. Oda is csak július elején tudok eljutni. De ha minden áron ma szeretnék utazni, elmehetek légkondicionált első osztályon. Arra még van helye. Hát az mennyibe kerül? Kilencven dollárba. Hohó, az nagyon sok pénz! Fizethetem rúpiában is, csupán 4053 rupi. Töprengés, számolgatás: mi éri meg jobban? Eltöltsek egy fölösleges hetet Delhiben, vagy adjak ki ennyi pénzt, és már ma utazhatom? Ha itt maradok, a hét ugyan fele mennyibe kerül, de az idő, az idő! Rágom a cigarettám végét. Már csak 900 dollárom van, abból elkótyavetyéljek egy százast? Igaz, az éjszakai utazásokkal rengeteg szállásköltséget megspórolok, de ennek a pénznek, ha a fene

fenét eszik is, ki kell tartania augusztus 7-éig. Itt nem tudok kitől kölcsönkérni. A követség sem rajongana azért az ötletért, hogy kölcsönözzön néhány száz rúpiát az utolsó néhány napomra Delhiben. Eh, az ördög vigye el, adja azt a jegyet! Legfeljebb spórolok az evésen: vegetáriánus kosztra térek, az jóval olcsóbb. Rendben van, jöjtek vissza a jegyért négykor, 5 órakor indul a vonatom innen, a New-Delhi pályaudvarról. Bár a vonatot majdnem lekéstem az ő jóvoltukból, izzadtan, szakadtan másztam föl a nagy nehezen megtalált kocsiba, mégis magam mögött hagytam Delhit, hogy következő nap, azaz június 26-án kora délelőtt befussak Calcuttába, a Howrah pályaudvarra.

Sokan kérdezték tőlem, már itthon:

- Béla, és tényleg, a vonat tetején is utaznak Indiában? Így utaztál te is?

Nem! A Rajdhani Express, amivel Calcuttába utaztam, és egyáltalán ezek a nagy távolságokat befutó expresszvonatok roppant kényelmesek. Nem csupán indiai szemmel nézve, de európaiként tekintve is. A „Rajdhani Express AC. I. class A3 coach, 29. seat”, azaz a vonat légkondicionált első osztályú, A3-as számú kocsijának 29-es helye, amelyre a vonat indulása előtt egy perccel (!), reszkető térdekkel, lucskosra izzadva lezökkentem. Újra megállapítottam, hogy ez szinte maharadzsi kényelem, szinte vetekszik az Orient Expresszel – bár azt nem ismerem, csupán hírből. Első dolgom volt hátizsákomból a lehető leggyorsabban pulóveremet előrángatni és felcibálni magamra – a kinti 35 fokos hőség, és persze, a rohanás után itt szinte antarktiszi volt a klíma. Ezen az osztályon is a kocsi mindkét végében kétféle WC van; indiai és nyugati típusú. Az előbbi WC-csésze nélküli, afféle „pottyantós”, a másik hagyományos – mármint nekünk – azaz ülőkés. És tiszta! Minden állomáson – igaz, nem sok helyen állnak meg ezek a vonatok – takarító emberek szállnak föl, és nagy nyomású vízszugárral tisztítják ki a WC-fülkéket. Az első osztályú utasoknak kényelmét még egyéb szolgáltatások is biztosítják:

- lehúzhatatlan, füstüveg ablakok. Kettős a cél: nem zaklathatnak az állomás peronjain várakozó, erőszakos tea-, kávé-, újság-, stb. árusok. Aztán: bármennyire tűz is odakint a trópusi Nap, sem fényével, sem hevével nem zavar.
- a fülkék, bár csupán függönnyel, de egymástól elkülönítettek
- míg a sleeper (alvókocsi) fülkéiben hatan, itt csupán négyen vagyok kénytelenek elviselni egymást. Nekem szerencsém volt: egyedül heverhettem égszínkéék függönyöm mögött.
- ezekre a kocsikra nem szállhatnak föl a mozgóárusok, innen kitiltotta őket az Indiai Vasút
- indulás után a steward körbejár, mindenkitől udvariasan megérdeklődik, mit kíván vacsorára és reggelire? Vegetáriánus vagy húsos ételt, indiait, vagy kontinentálist?
- az utasokat vacsora után ellátják takaróval, párnával
- ha nem a végállomáson akarsz leszállni, említsd meg a stewardnak, mikor ébresszen, mi az úti célod
- itt nem szükséges a csomagodat az ülés alatt futó huzalhoz lakatolnod, nem lopja el kutya se'. Nincs is mire felkötözöznöd, nincs huzal!
- a hőmérséklet 22-25 fok lehet, bizony elkél a takaró, de álmod nyugodt, nem zavarja a rengeteg ventilátor, amelyek a sleeperben bizony ott forognak a fejed fölött. Aztán meg nincs steward, nincs vacsora; hatan vagyok egy fülkében; az ablakokat nem üveg, hanem csupán rács fedi; minden megállóban árusok tömege lepi el a kocsit; legjóízűbb álmodból a chaya, chaya, (ejtsd: csaja, csaja = tea, tea) kiáltásokra ébredsz; újságárusok akarják rád sózni a hindi, bengáli, angol nyelvű lapjaikat; szóval az egész vagon egy kellemes, keleti bazár.

Naplórészlet:

„2004. június 26. szombat

*Hilson Hotel
Calcutta*

Pucéran ülök az ágyon, még az órámot is letettem, az átnedvesedett óraszíj is irritál. 21 óra utazás után érkeztem meg Calcuttába. Délután két óra van, a meleg legkevesebb 42 C-fok. Kiszállva a légkondicionált vonatból, egyszerűen mellbe vágott a trópusi hőség. Egy vigasztal csupán: nem csak én izzadtam, a bengálok is folydogáltak. A pályaudvar épületéből kimenekülve – most igazán nem figyeltem koldust, kígyóbűvölőt, semmit – gyorsan taxit szereztem. Itt is működik, akár Delhiben, a „prepaid”, magyarul előfizetéses rendszer, azaz a taxiállomáson megnevezed az úti célot, kifizeted a tarifát, kapsz egy cetlit, amin rajta van az ár, a cél, aztán a taxis – miután „leszállított” – megkapja tőled a cédulát, és mehet dolgára. Idehozattam magam a Hotel Hilsonba, négy év előtti szállodámba. Egészen meglepő módon abban a szobában szállásoltak el, mint annak idején. Jó ómennek tartom, nem lesz itt semmi hézag, pedig aggódom kissé utam sikeréért.”

A naplófüzetemből másolom ki ezt a rövid részletet, és most már kissé elhamarkodottnak mondom optimizmusomat. Mert ugyan nagy „hézagok” valóban nem lettek, de Calcutta ugyanúgy nem kedvelt engem – persze, ahogy én sem őt – mint négy év előtt. Bár most talán nincs olyan rossz viszonyban velem, mint annak idején. Megvisel ugyan ez a számomra kegyetlen, párás hőség, az eddig még nem tapasztalt trópusi klíma. Megyek az utcán, és lenyűgözve tapasztalom, hogy nem vetek árnyékot! Hát hová lett hűséges kísérőm? Aztán rádöbbenek: a Ráktérítő alatt vagyok, itt ilyenkor a zeniten delel a Nap, pontosan a fejem búbjára süt, hogy is lehetne árnyékom? Komótosan ballagok az Ázsiai Társaság (Asiatic Society) felé, meg kell ám gondolni, hogyan használja az ember a lábait. Ilyen időben a „lassan járj, tovább érsz” elv érvényesül: ballagni kell, a sietés ellenjavallt, a futás tilos!

Dillip Roy-jal szeretnék találkozni, aki itt dolgozik és Körösi Csoma nagy tisztelője. Egy videofelvételt tervezek vele. Bemutatná az intézetet, elkalauzolna a Körösi emlékszobába, ahol négy éve Nógrád megye millenniumi zászlócskáját és Pénzes Géza balassagyarmati festőművész Csomáról készített portréját helyeztem el.

Az Ázsiai Társaságnak két épülete van a Park street 1-en. Az új irodaépület és mellette a régi, ahol Csoma Sándor is dolgozott az 1830-as évek közepétől 1842-ig. Itt rendezte sajtó alá a Tibeti Szótárat és a Nyelvtant, majd a Társaság könyvtárában segédkönyvtárosként működött. Hát errefelé bandukolok és bosszankodom, hogy fehér kalapkámat, amit pont ezért – a napszúrás ellen - kunyoráltam el a lányomtól, a szállóban felejtettem. Örült erővel tűz a Nap, szinte dobol a koponyámon. Szédelgek a szomjúságtól. Felfedezek egy boltocskát; ide bemegyek, veszek egy üveg Bisleri vizet. Jó hideg legyen, a felét megiszom, a másik felét – ha kell – a fejemre locsolom. Indiában csak palackozott vizet szabad inni, a vezetékes víz ivása az európai ember számára majdnem sikeres öngyilkossági kísérlet. Nyitom az ajtót, belépnék a légkondicionált boltocskába, de a szemembe csorgó verejtéktől félvakon nem veszem észre a lépcsőt, így tehetetlenül zúdulok befelé. Ha a bent lebzselő legényke el nem kap, fejjel csapódom a hűtőpultba a vizes palackok közé.

- Easy, easy, sir (Nyugi, nyugi uram)! – mondja, miközben visszarángat egyensúlyi helyzetembe. Hálás vagyok neki nagyon. Gyorsan megveszem a vizet, és csak már kint az utcán kap el a rémület: Uram, atyám, mi lett volna, ha tényleg belezuhanok fejjel a pultba? Bizony, most én lennék a Fejnélküli lovas, itt égetnék el porhüvelyemet és szórnák hamvaimat a Hooghly vizébe. No, ennyit azért nem érdemel Calcutta! Ezen morfondírozva és szorgalmasan kortyolgatva a jéghideg Bislerit, érek a Park street 1 épületéhez. Természetesen Dillip barátom nincs már az irodában. Sejtettem volna, szombat van, délután három óra. Mit is keresne itt? Majd hétfőn, úgy kilenc óra körül megtalálom – mondja a portás. Bosszankodva visszabóklászom a Hilsonba, sürgősen levetkőzöm és ügetek a zuhany alá. A víz persze meleg, alig ad enyhülést. Így tehát megint pucéran heverek az ágyon, a legmagasabb fordulatszámra állított punka alatt. Egy jó fél óra ágynyugalom, aztán újra öltözöm, nyakba videós táská, a

környéken szeretnék felvételeket készíteni. A szálló mellett van Rabindranath Tagore hajdani palotája, de meg amúgy is érdekes a környék, árusaival, koldusaival, gyalogos riksásaival.

Megmondom őszintén, ilyen, gyalogos, ember húzta riksára nem ültem fel soha. Valahogy nem vitt rá a lélek, hogy a szerencsétlent igavonó baromnak tekintve, testi erejét kihasználva vitessem magam ide-oda. Pedig potom pénzen szállított volna, de inkább választottam a jóval drágább taxit, mint ezt a közlekedési eszközt. Holott, ha jobban belegondolok, a szerencsétlen riksásnak ez munka, pénzkereset. Ha tehát nem ülök föl a riksájára, megfosztom néhány rupiától, egy tányérka dáltól, csapatitól. Ennek ellenére mégsem veszem igénybe szolgálatait. Pedig talán az én hetven kilommal jobban járna, mint ezzel a legalább másfél mázsás asszonysággal, és szintén jól kipárnázott kislányával, akikkel itt szalad előttem, kézi csengettyűjét rázva a szerencsétlen, zörgő csontú öregember.

Találok néhány érdekes témát: utca szélén guggoló borbélyt, aki szintén guggoló vendégét borotválja. Széchenyi Zsigmond Nahar című könyve jut eszembe; szintén Calcuttában készített fényképet ugyanerről, bár az ő képén a vendég tartotta a tükröt. Itt nincs tükör. Milyen keveset változott az 1930-as évek óta Calcutta. Nem túl messze egy Káli-szentélyt fedezek föl, előtte az Y-alakú fa, amibe az áldozati kecske nyakát szorítják be, hogy lecsaphassák a fejét. Káli eléggé vérengző istennő, Durgának, az én patrónusomnak egyik meglehetősen erőszakos reinkarnációja. Kezeiben mindenféle gyilkot tart, levágott emberfejet, vérrel teli serleget. Randa, kékes nyelve hatalmas hasáig lóg agyarái közül, nyakában koponyákból fűzött kaláris csüng. Nem megnyerő külsejű istennő, ez más igaz. Templomkájátt lopva videózom, nem tudom ugyanis, nem sértek-e meg valami tilalmat. Indiai templomoknál ugyanis nem lehet ezt tudni, engedélyt meg nem akarok kérni. Mert akkor is szeretnék felvételt készíteni, ha elutasítanak. Így ez most egyszerűbb. Aztán utcai kifőzdék, a csapati készítése. A csapati olyan palacsintaszerű kenyérféle, alakra legalábbis, de állagát tekintve inkább a maceszra hasonlít. Dolgozik vele a szakács keményen. Segítségére ott vannak a legyek. Némelyik bele is kerül a tészta, de hát annyi baj legyen... Viszont én most nem kérek belőle, köszönöm. Érdekes, mennyire szeretik ezek az emberek, ha filmezik, fényképezik őket. A borbély is barátságosan lengette felém a borotvaecsetjét, a szakács is szélesen vigyorgott bele a kamerába. De mostmár éhes vagyok, gyerünk vissza a Hilsonba. Vetkőzés, zuhany, pucér heverészás a punka alatt, öltözés. Komolyan mondom, Arany János Hídavatásában érzem magam. Ott mondja a dáma:

„ Ah, kínos élet: reggel, estve

Öltözni és vetkezni kell!”

Hát én nem „reggel, estve”, hanem szinte óránként öltözöm és vetkezem.

Lemegyek a Restaurant Zurichbe, itt van a szállótól két lépésre, és ami a legfontosabb: nem légkondicionált, mint a Blue Bird. Az ember bemegy ebből a párás hőségéből egy – a kintihez képest jéghideg helyiségbe, majd onnan vissza az utcára – kész tüdőgyulladás.

Kérek egy tandoori csirkét. De rég ettem ilyent! Ha jól emlékszem, utoljára négy év előtt, Jaipurban. Ezt a csodálatos, illatos, zamatos ételt úgy készítik, hogy a csirkét előző nap bepácolják fűszeres joghurtba. Ebben a joghurtban aztán van minden, mi szájnak kellemes: chili, fokhagyma, gyömbér, citrom, garam masala; aztán másnap egy *tandoor*-nak nevezett agyagkemencében sütik meg. Ezt a csodálatos ételt követi egy gyümölcssaláta: ananászból, mangóból, papayából, banánból, almából összeállítva, és természetesen az elmaradhatatlan black tea, a fekete tea cukor és citrom nélkül. Elomlik bennem a nyugalom. Körülöttem zsong az étterem, zümmögnek a punkák. Angol, japán, hindi, bengáli nyelven karattyolnak a vendégek, én meg jól eső magányomban üldögélek, szívom a cigarettám, kortyolgom a teát.

Kész csoda, hogy itt vagyok!

De vissza kell menni a szállóba, még vennem kell mosóport, mivel be kell áztatnom az elhasznált cuccokat, és el kell kezdenem a könyvelésem, hogy napra készen tudjam, hogy állok anyagilag. Ezt már a vonaton elhatároztam, miután kifizettem azt a rengeteg – több mint

4000 rúpiát – a jegyre. Újfent pucérra vetkezem, lezuhanyozom. Istenek, ma már hányadszor? Aztán nekikezdek a pénzsámolás – nem is annyira kellemetlen – műveletének. Nem is kellemetlen? Te jó ég! Csak ennyim van?! Az jön ki végösszegül, hogy augusztus 7-ig összesen van napi hatszáz rúpiám. Ez a kevesnél is kevesebb! Ebből annyi futja, hogy sürgősen visszautazzam Delhibe, és egy hónapig kuksoljak az Ajayban, (ez napi 300 rupi), naponta másfélszer egyem, és ha ki akarok menni a városba, oda is csak gyalog, mert riksára már nem telik. Ha eddig nem izzadtam volna eleget, most bizony előnt a verejték. Hát most mi legyen? Mi lesz Darjeelingsal, Kajurahoval, Srinagarral, a Himalájával, Zanglával? Mint egy megkergült tigris, mászkálok föl és alá a szobában, átkozva ostoba fejemet, hogy ennyire rosszul terveztem-szerveztem az egészet. Aztán eszembe jut – hohó! – a repülőjegyem mellett, a pénzes zacskómban még egy csomó pénznek kell lennie! Előkapom a hátizsákból: újra számolás. Osztok-szorok, és az új eredmény: naponta 1600-at költhetek. Így már egészen más! De – hogy tényleg ki ne csússzam a keretből - elhatározom, hogy megpróbálom tartani a napi 6-800-as kiadást, így majd Delhiben ajándékok vásárlására is marad. Mert azt nem tehetem meg, hogy ne vigyek semmit haza. Egy szárít is kell vennem; fiamnak egy hukkát, vízpipát, és hát, valami apróságokat, valami érdekeset, amit, ha meglátok, megszeretek, megveszem. Leoltom a villanyt, ledőlök, s próbálok elaludni a punka kattogó zajában.

Másnap, vasárnap azzal kezdem a napot, hogy mosok. Pólókat, zoknikat, alsónadrágokat. Lehet, hogy a Hilsonban is van dhóbi – mosóember – de most ez egyszerűbb, és főleg olcsóbb. Leszaladok szárítókötelet venni, valahol ki kell teregetnem a mosott holmikat. Bambuszrost spárgát ad a boltos, azt húzom ki a két ablak között. Olyan meleg van, hogy a teregetés után, jó fél óra múlva szárazak a dolgaim. Szeretnék fényképeket készíteni az Ázsiai Társaság épületéről, videózni a Chauringin, felvételeket készíteni a Williams-erődről, és a négy éve igen megcsodált új Hooghly-hídről. Ez utóbbi csodálatos. A trópusi napfényben, mint valami gigantikus, ezüst pókháló, csillog a híd tartószerkezete. Kecsesen íveli át a Hooghly folyót, ami a Gangesz-deltának egy mellékága, elválasztva Calcuttát Howrahtól, mint Pestet és Budát a Duna. Neki is indulok, úgy fél tíz felé. Egy árustól veszek néhány banánt, reggelinek jó lesz, nem akarok most beülni sehová. A Chauringi bevásárló utcája Calcuttának, olyasvalami, mint a pesti Váci utca, azzal a különbséggel, hogy féloldalas, mivel a másik oldalán a Maidan, egy hatalmas park terül el. Hát... hogy mennyire előkelő, ez ízlés kérdése. Vannak persze, nagyon drága ékszerüzletek, aztán itt terpeszkedik a Government House – a Kormányhivatal, mármint West-Bengal állam kormányhivatala; az Indiai Múzeum impozáns, angol klasszicista épülete; de itt kéreget a calcuttai koldusok legalább fele. A turisták nagy része elhiszi az útikönyvek állítását, hogy a Chauringi Calcutta legelőkelőbb része, tehát ide tömörülnek ők is, így a koldusok hada is.

Erre indulok én is felvételeket készíteni. De hát Calcutta az Calcutta, az a város, amelyikkel kölcsönösen nem szeretjük egymást, hát miért is sikerülne a tervem? A kormányhivatal épülete körül – ez a Chauringi legrendezettebb része – bambuszrudakkal felszerelt rendőrök hada nyüzsög. Ezekkel a bambuszrudakkal keményebb ütést lehet mérni, mint a gumibottal. Meglátják a kamerámat, máris körbefognak: azonnal hagyjam abba, ez tilos, menjek arrébb! Ijedten pakolom vissza a táskába a gépet, elsunnyogok, majd jóval távolabb egy barátságosabbnak látszó katonától – mert ilyen is van itt! - kérdezem, hogy mi ez a nagy felhajtás? Államfői találkozó van, a szövetségi államok fejei jönnek tanácskozásra. És valóban, rendőrautók felvezetésével jönnek egyre-másra a nagy, fekete gépkocsik. A kapuban csodás szárikba öltözött nők álldigállnak, de eszembe nem jut elővenni a kamerát. A rendőrök csuklójára szíjazva ott az a méteres bambuszbot...

Az Indiai Múzeum közelében videóztatok, aztán pénzermékre alkuszom. Nepáli pénzt kellene szereznem egy barátomnak. Az árus elem önt a földre terített pokrócára jó két maréknyi érmét. Ezek nepáli pénzek? – kérdezem. Igen – válaszolja ő. Miközben kotorászom a kupacban,

felfedezek néhány NDK-s pfenniget, magyar 50 fillérest, és rengeteg ismeretlen pénzt is. Ezek akár nepálik is lehetnek, de – oda a bizalom – ezzel a fickóval ezek után nem kötök üzletet!

Este van, úgy kilenc óra körül. Ülök Hilson-beli szobámban, naplót írok. Az ablakból látom, messziről, kelet felől villóznak a felhők, valahol Bangladesh felett nagy vihar lehet. A villámokat még nem látom, csupán a felhőket világítja meg visszfényük, de a vihar egyre közelebb és közelebb jön. Néha, az utca zaját áttörve a dübörgése is hallatszik. Távoli a morajlás, de egyre határozottabb. Ni, ilyet is ritkán látni: felfelé csapó villám! A föld felől lobban a szurokfekete égnek, ágazik szerteszt, és nyolc-tíz fénykarmát vájja a felhőkbe. Bangladesh fölött nagy lehet a tánc, föl-föl vöröslik, narancsba játszik az ég. Itt nem akar lezúdulni a monszun, csupán fenyeget. Leoltom a villanyt, fektemből bámulok ki az ablakon, aztán a napi fáradtság lezárja a szememet. Hajnali kettő körül ébredek arra, hogy a tetőt csattogva veri az eső. Nem kelek föl, hogy kinézzek, valahogy nincs rá erőm.

Olyan gyengeformán érzem magam. Reggel van, az ablakomból látom a bólogató legyezőpálmák koronáját, a felettük elfutó szürke felhőrongyokat, ám a mézgas éjszakai álomtól átizzadt ágyból még sincs kedvem kivackolódni. Néhány napja kísért ez az átkozott gyengeség: gyorsan kifulladás, ráadásul az ujjaim önállósítják magukat. Finomabb mozdulatokra – mint gyufa kivétele a dobozból, villa elfordítása a tányérban, vagy más ilyen - mintha elfelejtenék, mit kell tenniük, és ijedtükben begörcsölnék. Úgy kell kiötöljek valamit, hogy sikerüljön a megkezdett mozdulat. Egyik-másik izomcsoportom is bepánikol, és görcsbe rándul. Rossz mozdulat nélkül is. Mi lehet ez? Nem tudom, de nagyon aggaszt.

Fél kilenc van, mire rábeszélem magam a felkelésre. Indulni kellene az Ázsiai Társaság székházába, Dillippel találkozni, aztán az utazási irodába is beugrani, vonatjegyért, hiszen este indulnom kellene New-Jalpaiguriba, Darjeeling felé. Nem vesztegethetem az időmet.

Taxit fogok, nem érzem magam elég erősnek ahhoz, hogy ezt a nyolcszáz-ezer métert gyalog megtegyem. Hiába, ez a gyilkos, párás hőség a padlóra tesz, meg – mondom – nem tudom, mi van velem. Ötven rupit, erre a távolságra igen nagy összeget fizetek a taxisnak, de vitatkozni nincs erőm. Vigye az ördög a pénzt, majd Darjeeling, Dekeva szállodája, a Kancsendzönga látványa minden nyavalyámból kigyógyít!

Dillip persze, még nincs bent; a bengáli portás nem beszél angolul; a jegyirodában még nincs meg a jegyem; szinte természetes, hogy az internet-pontról nem tudok e-mailt küldeni haza... Bosszúságom akkora, hogy erőre kapok. Szinte futva megyek vissza a szállodám felé, lucskosra izzadva trikót-gatyát, és az első étteremben pohárszám vedelve a citromos szódát, kissé magamhoz térek.

10 óra van. Gyorsan vissza a szállóba, ki akarom fizetni a számlámat, mert ha ezt délig nem teszem meg, egy további napot számolnak fel. Pedig ma tovább akarok utazni. Megkérem a portást, hadd hagyjam a hátizsákomat a recepción az indulásomig. Nem vagyok hajlandó cipelni ebben a döglött hőségben. Aztán a jegyiroda, ahová – mint kiderül – 4-kor kell visszamennem. Innen az Ázsiai Társaságba, Dilliphez. Végre bent találom. Kicsit nehezen esik le nála a tantusz, hiába, négy éve találkoztunk utoljára, de lassan csak fölismer. Igazi, széles bengáli vigyor, gyorsan teát hozat, cigarettával kínál. A teát örömmel fogadom, de kapadohányát visszautasítom. Inkább a magamét szívom. Ő is jobban kedveli a Wills Classicot, tehát azt pöfékeljük. Felemlgetjük közös ismerőseinket: Radnóti Alizt, Bethlenfalvy doktort. Előrukkolok kéréssel: videofelvételt szeretnék készíteni az intézetben Körösi emlékszobájáról. Tekergeti a fejét. Nem lehet – mondja – csak a főtitkár engedélyével. Csodálkozom, négy éve minden különösebb probléma nélkül fotózhattam. Más a fotó és más a videó – közli. Hát ebben igaza van. Megegyezünk abban, hogy megírom a kérelmet, és ő, mint a titkárság vezetője, engedélyezi a felvételt. Kezdi diktálni a kérelem szövegét. Kész csöd. Angolságom messze nem olyan jó, hogy akár diktálás után is le tudjak írni egy hivatalos szöveget. Végül egyik munkatársának mondja gépbe, én aláírom, Dillip pedig ráfirkantja az engedélyt. Lemásoltatok egyet magamnak is, emlékül. Még egy tea, közben elmondom

útiterveimet. Ó, Ladakh – mondja ő – még sosem jártam ott. Hiába, no, magyarnak, különösen Kőrösi-rajongónak kell annak lenni, aki eljut Zanszkárba, egy szegény bengálinak ez túl messze van.

Átmegyünk a Társaság régi épületébe. Lepusztultabb, mint valaha. Később Aliz asszony elmondja, hogy Dillip panaszkodott is, mennyire nincs pénzük; pusztul aztán az épület. Kívülről nagyon szép, gyönyörűen rendbe hozták, hanem a belseje! Mállik, rongyolódik minden; ijesztő a rendetlenség, a por, a piszok. A felvételhez Dillipet a lépcső mellett, egy műmárvány oszlop mellé állítom, és igyekszem a kamerát is olyan szögbe állítani, hogy mindez ne látszódjék. Sem őt, sem az indiai Kulturális Kormányzatot nem szeretném kellemetlen helyzetbe hozni. Néhány szóban elmondja a Társaság történetét, és méltatja Kőrösit.

„Az Asiatic Society of Bengal (Bengáli Ázsiai Társaság) egy indológiai intézet. Eljött ide Kőrösi Csoma és több évig itt tartózkodott. Itt kutatott és a Társaság könyvtárának a vezetője lett. Dokumentumai ma is a Társaságot gazdagítják, és a múzeumban tartják őket. Kőrösi Csoma nem csak a magyar, hanem az indiai kutatók büszkesége is, és ma is sok indiai kutató hátrahagyott munkáit.”

Eztán fölmegyünk az emeletre, könyvtárba, ide-oda, és végül az emlékszobába. No, hát ez is gyalázatos... Négy éve még kinézett valahogy, bár már akkor is bosszankodtam a sarokban álló hatalmas, zöld páncélszekrény miatt. Ha már ezt az átjáró fülkét kinevezték Kőrösi Csoma emlékszobájának, ahol állítólag tizen-egynehány éven keresztül lakott és dolgozott, és a lábát is alig-alig tette ki innen, ugyan, mit keres itt ez az ormótlan, ide nem illő monstrum? Mindegy – legyintettem annak idején magamban – ha már hazájától tízezer kilométerre is megemlékeznek róla egy emlékszobával, ugyan, ne akadnak föl egy ilyen kicsiségen! Nem lehetett elpakolni máshová ezt a nyavalyás páncélszekrényt, hát nem lehetett! A lényeg az, hogy Csoma emlékét ápolják!

Ám de most!? A négy évvel ezelőtt elhelyezett relikviáim – Nógrád megye millenniumi zászlócskája; Péntes Géza rézkarca Kőrösiről – hová lettek? Nem akadékoskodom, nem vonom felelősségre Mr. Royt; majd minderről beszámolok otthon, pontosabban New-Delhiben, (hirtelenjében ezt érzem otthonomnak) a Kulturális Intézetben Aliz asszonynak, ő a diplomata, ő tudja az ilyen helyzeteket kezelni. Nekem ehhez sem képességem, sem jogom nincs. Elkészült a felvétel, elbúcsúzom Dilliptől – továbbra is szeretettel, hiszen nagy valószínűséggel nem ő tehet a dolgokról, bár füstölgök magamban - és indulok vissza a Hotel Hilson felé, meggondoltan és megfontoltan ebben az agylágyító hőségben és párában. Az ég kissé borongóssá válik, nem tűz már annyira a Nap, érzem, előbb-utóbb felhőszakadás lesz. Bizony, itt a monszun, vagy legalábbis az eleje. A szálló közelében bóklászom – itt is, ott is megülök, teázatok – hiába, már felmondtam a szobámat, vissza már nem mehetek, csak az időt ütöm agyon a vonat indulásáig. Hat óra tájt kezembem a vonatjegy. Taxit fogok, és irány a Sealdah pályaudvar. Dörög, villámlik már, mire a pályaudvarra érünk. Csöppen néhány hatalmasat az eső, s mire az állomás épületének eresze alá érek, rázendít amúgy istenigazából. Ez nem zápor, nem zivatar, ez felhőszakadás a javából. Egy vízesés: az ég és a föld összeér egy irdatlan vízfüggönyben. A pályaudvar, talán 10-15 méteres fedetlen részén kell átszaladnom, néhány másodperc az egész, de így is bőrig ázom, a szó legszorosabb értelmében. Bent áll a vonat, megkeresem a kocsimat, felmászom. Felső ágyat kértem, aminek az a haszna, hogy nem kell megvárnom, míg útítársaim elálmosodnak, és az ülés háttámláját felcsatolják középső ágyak, hogy mindannyian lefekhessünk. Így azonnal bebújhatok a hálósákom alá. Halk nyögéssel, lassú rándulással indul a vonat.